

Samen kom je verder ...

Doorstroom van internationale schakelklas naar mbo

De toestroom van vluchtelingen heeft in de afgelopen periode gezorgd voor een grote toename van leerlingen in de internationale schakelklas (meer dan 10.000 leerlingen in circa 120 isk's in het schooljaar 2015 - 2016). Bestaande isk's zijn uitgebreid met extra groepen leerlingen en er zijn nieuwe isk's opgericht. Al deze leerlingen stromen binnen een of twee jaar door naar het regulier onderwijs.

In de praktijk blijkt dat veel isk-leerlingen doorstromen naar een vorm van onderwijs onder hun niveau. In dit artikel pleit Lies Alons er voor dat van meet af aan het doelperspectief van de leerling centraal staat en geeft ze aan welke voorwaarden het traject volgens haar moet voldoen opdat het doel ook daadwerkelijk wordt bereikt.

In een peiling onder directeuren van scholen met een isk (VO-raad, mei 2016) geven deze aan dat ruim een op de drie isk-leerlingen doorstroomt naar een schoolniveau onder zijn of haar cognitieve niveau. Voor leerlingen die doorstromen naar het mbo betekent dat dat het grootste deel doorstroomt naar de entreeopleiding. Vaak is het taalniveau van de leerling hierbij leidend, en worden de capaciteiten van de leerlingen onvoldoende herkend.

Perspectief in beeld brengen

Voor de leerling in de isk moet van meet af aan het perspectief van de leerling centraal staan. Vanuit een doelgerichte aanpak kan de leerling effectief en efficiënt onderwijs aangeboden worden, zodat de leerling kan doorstromen naar een opleiding die past bij zijn talent en ook zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren passend bij het uitstroomprofiel. Zeker voor 16+-leerlingen is tijd een belangrijke factor om rekening mee te houden.

In het voorjaar van 2016 heeft LO-WAN¹ (in samenwerking met het IT-TA) uitstroomprofielen voor de isk gepresenteerd die zicht geven op dit doelperspectief. Het startpunt is een verlengde intakeperiode² waarin de mogelijkheden van een leerling in een periode van 4 – 8 weken in beeld

worden gebracht. In deze periode worden gegevens verzameld (onder meer toetsen en observaties leergedrag) op basis waarvan het leerpotentieel in kaart wordt gebracht en een passend uitstroomprofiel en daarmee leerroute voor de leerling kan worden gekozen.

De uitstroomprofielen bevatten ieder hun eigen streefdoelen Nt2, een schets van een passend onderwijsprogramma, voorbeelden van doelen (tafelcompetenties die de leerling nodig heeft) en lesinrijjes en een didactische aanpak. Deze onderdelen kunnen worden gebruikt om een concreet lesprogramma passend bij een uitstroomprofiel samen te stellen. De uitstroomprofielen en leerlijnen zijn een onderlegger om zicht te krijgen op waar je met een leerling naartoe werkt in de isk, en wat je kunt verwachten van een leerling die instroomt (het 'ontvangende' reguliere onderwijs). Hiermee hebben isk's en regulier onderwijs (voortgezet onderwijs en mbo) een gemeenschappelijke taal om te gebruiken in de onderlinge communicatie (zie schema Routes 1,2 en 3 op pag. 39)

De doorlopende taalleerlijn

Leerlingen in de isk leren de Nederlandse taal om te kunnen participeren in de samenleving en te kunnen door-

stromen naar een vorm van regulier onderwijs c.q. opleiding. Een deel van hen heeft al een schoolloopbaan in een ander land en in een andere taal gevolgd, een ander deel van de leerlingen heeft weinig tot geen schoolse ervaringen. Dat betekent dat de doelgroep heel divers is en daarmee ook dat het leren van de Nederlandse taal verschillend verloopt. Voor alle groepen is echter van belang dat het leren van de tweede taal zoveel mogelijk gekoppeld is aan de context waarvoor je het nodig hebt. Voor een leerling die doorstroomt naar de havo ziet die context er anders uit dan voor een leerling die zich voorbereidt op doorstroom naar mbo.

De ontwikkelingsstadia van tweedetaalverwerving staan duidelijk beschreven in het RAAMWERK NT2 (gebaseerd op ERK), waarin heel goed zichtbaar wordt hoe het leren van een tweede taal zich uitbreidt van eenvoudige dagelijkse taken naar steeds complexere taken en wat de taalleerder moet kunnen op een bepaald taalniveau. Hieruit blijkt ook dat het proces van het leren van de tweede taal zeker niet na twee jaar isk is afgerond. Integendeel: de voortgezette taalverwerving van de leerling vindt vooral plaats in de omgeving van het vervolgonderwijs.

DE TWEETAALLEERDER IN ONTWIKKELING

- heeft een beperkte woordenschat en kent specifieke Nederlandse begrippen niet;
- heeft meer decodeertijd nodig bij het lezen van een tekst;
- maakt grammaticale fouten ('omdat hij is een slimme man');
- gebruikt verkeerde lidwoorden ('de examen');
- maakt uitspraakfouten die leiden tot een duidelijk herkenbaar 'buitenlands accent'.

Bron: Handreiking examinering van anderstalige migranten in de instellingsexamens Nederlandse taal in het mbo (2016)

Soepele overgangen creëren

Veel leerlingen zullen in de komende periode doorstromen naar het regulier onderwijs en daarmee ook een grote groep 16+'ers naar het mbo. Deze leerlingen hebben dus nog niet hun tweedetaalverwervingsproces voltooid. In het regulier onderwijs komen zij in aanraking met de vakinhoud van de opleiding die nodig is om hun Nederlandse taalvaardigheid verder te ontwikkelen en ook met Nederlandstalige studenten, waarmee de mate van taalcontact toeneemt.

In de praktijk blijkt echter een doorlopende leerlijn van isk naar mbo vooral te lopen van de isk naar de entreeopleiding. Deze route is vooral ingegeven door het feit dat de leerlingen nog niet genoeg taalvaardig zijn. Daarnaast voldoen ze vaak niet aan de

toelatingseisen van het mbo. Het mbo heeft echter wel de ruimte om zelf te beslissen over toelating, waarmee leerlingen die niet voldoen aan alle eisen kunnen worden toegelaten. Om een soepele overgang te creëren zullen de isk en het mbo gemeenschappelijke doelen moeten formuleren zodat de talentontwikkeling van leerlingen wordt benut en daarmee op termijn ook een succesvolle participatie in de samenleving. Voor leerlingen die een mbo 2, 3 of 4 diploma halen, geldt immers dat zij een startkwalificatie behalen en daarmee meer uitzicht hebben op een plek op de arbeidsmarkt.

Soepele overgangen vragen om creatief om te gaan met drie 'voorwaarden' die cruciaal zijn voor een succesvolle doorstroom en die op verschillende momenten in de doorlopende leerlijn van de isk-leerling gepositioneerd zijn.

Voorwaarde I Loopbaanoriëntatie doe je samen

In de isk starten de leerlingen met het leren van het Nederlands als tweede taal én worden ze voorbereid op doorstroom naar het regulier onderwijs. De invulling van dit deel van het onderwijs is afhankelijk van het type onderwijs waar een leerling naar doorstroomt. Voor 16+ leerlingen wordt in de meeste gevallen gekozen voor doorstroom naar het mbo, passend bij hun mogelijkheden. Van

Creëer een warme overdracht

belang is dat leerlingen een realistisch beeld krijgen van de mogelijke opleidingen in Nederland en een realistisch beroepsbeeld. Een goede loopbaanoriëntatie en begeleiding is daarbij cruciaal. Om een goede keuze te kunnen maken moet een leerling:

1. kennis hebben van het **Nederlandse onderwijssysteem** en de bijbehorende eisen: 'Hier ben ik > Daar ga ik heen';
2. zicht hebben op **persoonlijke kwaliteiten**: vaardigheden, eigenschappen, kennis (beroepen), interesse;
3. zicht hebben op de **beroepen** in Nederland;
4. weten hoe je **jezelf presenteert**;
5. **ervaringen** opdoen en leren **netwerken** (en wie kan mij daarbij helpen).

Het ligt voor de hand dat de isk en het mbo gezamenlijk bekijken hoe ze een succesvolle loopbaanoriëntatie en -begeleiding³ kunnen opstarten.

Binnen het mbo zijn de opleidingen het meest tastbaar voor de leerlingen. Dat is de plek waar een isk-leerling samen met een leerling die bijvoorbeeld een opleiding motorvoertuigentechniek volgt, kan meelopen (snuffelstage), waar hij een beroepenmarkt kan bezoeken, waar hij de dagelijkse praktijk van een beroepsopleiding kan zien en ervaren. Ook een stagetraject waarin de isk-leerling een aantal vakken volgt op de opleiding, kan een mooie overgang zijn naar een beroepsopleiding op het mbo. Voor het slagen van een dergelijk traject is het van belang om goede afspraken te maken over: leerdoelen, periode en begeleiding.

Praktijksituaties in het kader van loopbaanoriëntatie bieden volop mogelijkheden om 'het leren van de taal' aan te koppelen, zoals een interview voorbereiden met een beroepsbeoefenaar (gespreksvaardigheid), kijken en luisteren naar een filmpje over een beroep, bijvoorbeeld via de site van MBO-STAD⁴ (en nieuwe woorden leren die horen bij het beroep) of een blog schrijven voor je klasgenoten over de stage die je loopt in het mbo (met je taalmaatje).

Samenwerking vormgeven rondom

de invulling van LOB ligt voor de hand, maar partijen kunnen ook denken aan samenwerking bij de invulling van praktijkvakken op de isk. Een les techniek kan wellicht een veel concretere invulling krijgen in het technieklokaal op het mbo, dan in de isk. Initiatieven waarin de isk en het mbo gezamenlijk een deel van het onderwijs vormgeven, zijn zeker de moeite waard om verder uit te denken. Dat kun je zo klein en zo groot maken als je wilt, van het gezamenlijk organiseren van een zomerschool tot een deel van de vaklessen op het mbo.

DE BOUWERKPLAATS

Na de Motorvoertuigen techniek hadden we nog een keer in de bus gestapen om naar de Bouwwerkplaats om spulletjes te maken met hout. Wij waren niet in de project ontwikkeling we waren in de bouwwerk vak, in die vak hadden we een vogel huis gemaakt van hout en Schroeven. Na de vogel huis gingen we naar een andere vak die we leerde hoe we een huis moet bouwen en hoe we moeten dat plannen. Nadat waren we klaar met alles, zo we gingen wandelen, een vreemde deling vraagt ons als wij wilde metselen. Wij zeiden ja omdat wij waren klaar. Met de metselen vak hadden wij een muur gebouwd zoals Donald Trump wilde, maar we hadden geen arbeiders dus we gaan zelf de muur bouwen, wij vonden het opwindend.

Verslag isk-leerling na bezoek aan het mbo

Voorwaarde 2

Creëer een warme overdracht

Vaak moeten leerlingen bij instroom in het mbo opnieuw het toetscircus in, en met een beetje pech moeten ze een aantal toetsen afleggen, die ook voor reguliere leerlingen (moedertaalsprekers) wordt afgenomen. Het ligt voor de hand dat leerlingen daarmee in de problemen kunnen komen, omdat ze nog midden in hun taalleerproces zitten en nog kort in Nederland zijn en weinig ervaring hebben met het Nederlandse onderwijs, de cultuur en samenleving.

Goede voorbeelden laten zien dat met een warme overdracht veel te winnen valt. Deze overdracht vindt

plaats tussen de mentor van de leerling en de loopbaanbegeleider van het mbo. In het ideale geval is de leerling daar zelf bij aanwezig, met natuurlijk zijn portfolio, aan de hand waarvan een gesprek plaatsvindt. Daarin zit een aantal onderdelen die de leerling in beeld brengen:

- een positief advies van de school, getekend door de directie;
- een motivatiebrief van de leerling;
- een kopie van rapporten en producten die taalontwikkeling zichtbaar maken, bijvoorbeeld verslag van een stage;
- voor instroom niveau 2: bewijs op weg naar B1;
- voor instroom op niveau 3 en 4: Staatsexamen NT2 programma I;
- (eventueel) diplomawaardering voor een diploma uit het land van herkomst.

Voorwaarde voor de warme overdracht is overleg en vertrouwen in elkaars oordeel. Dat maakt het mogelijk om leerlingen te laten doorstromen naar een niveau dat recht doet aan hun kwaliteiten, zonder nieuwe toetsdrempels op te werpen. De streefdoelen Nt2 gekoppeld aan de uitstroombrofielen zijn duidelijk criteria op basis waarvan het advies van de isk kan worden overgenomen en afspraken over doorstroomeisen kunnen worden gemaakt.

Voorwaarde 3

Zorg voor contextrijk (taal)leren in het mbo

Leerlingen die vanuit de isk doorstromen naar het mbo moeten de kans krijgen om hun taalvaardigheid binnen de vakopleiding verder te ontwikkelen. Dat betekent dat mbo's een visie moeten ontwikkelen op welke wijze zij deze studenten extra ondersteuning en begeleiding kunnen en willen bieden bij de verdere ontwikkeling van hun Nederlandse taalvaardigheid. Dat geldt voor de lessen bij het vak Nederlands, maar vooral ook voor de vaklessen in de beroepsopleiding én op de stage. Het model van de DRIESLAG TAAL²⁵ kan als uitgangspunt hierbij dienen. Volgens dit model is het hele onderwijsteam verantwoordelijk voor de taalontwikkeling van studenten en geven alle docenten taalbewust les. Binnen een opleiding vindt de concrete uitwerking van dit model plaats, waarbij Nt2-ontwikkeling en beroepsgerichte taalontwikkeling met elkaar gelijk op kunnen gaan.

Zorg voor contextrijk (taal)leren in het mbo

Ook het opzetten van gecombineerde trajecten taal- en beroeps onderwijs biedt leerlingen de kans om zowel het vak (theorie en praktijk) te leren als de verdere verwerving van het Nederlands in een contextrijke omgeving. Binnen een dergelijk traject wordt structureel aandacht besteed aan vakgerichte en algemene taalontwikkeling naast en tijdens de beroepsopleiding en de stage.

Daarnaast kan in samenspraak met de isk worden gekeken op welke wijze (en welke termijn) de isk nog ondersteuning kan bieden aan de doorgestroomde leerling in het mbo.

Goede aansluiting geeft talent de ruimte

Een goede aansluiting van de isk met het mbo brengt de isk-leerling een stuk verder. Samenwerking is hierbij het sleutelwoord waarbij het voelen van een gedeelde verantwoordelijkheid en vertrouwen in elkaars expertise een 'must' is. Het is van belang om samenwerking in de regio structureel van de grond krijgen door bijvoorbeeld leernetwerken of regiotafels waarin vertegenwoordigers van beide afspraken kunnen maken en deze kunnen evalueren en bijstellen. Voorsnog komt de samenwerking tussen beide partijen vooral incidenteel van de grond. Indien op landelijk niveau betere voorwaarden worden gecreëerd (zowel organisatorisch als financieel) kan worden toegewerkt naar een structurele samenwerking. Een soepele overgang van isk naar mbo biedt de leerling meer kansen om een opleiding te volgen die past bij zijn niveau en kwaliteiten en daarmee ook de mogelijkheid om zich verder te ontwikkelen en te participeren in de Nederlandse samenleving. Ook daarvoor geldt: samen kom je verder!

Lies Alons

De auteur is Manager Marktgroep Onderwijs bij het Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Amsterdam (ITTA) van de Universiteit van Amsterdam

Correspondentie: lies.alons@itta.uva.nl

'POSITIEF, EYE-OPENERS WEDERZIJD, NETWERK, AFSPRAKEN MAKEN, ZIN IN OM SAMEN AAN DE SLAG TE GAAN'

De MBO-Raad, VO-Raad en LOWAN organiseerden op 25 november 2016 een bijeenkomst voor de isk's en mbo's om beide werelden bij elkaar te brengen. Het doel was om gezamenlijk afspraken te maken over een betere doorstroom van isk-leerlingen. Ruim 150 docenten gingen met elkaar in gesprek over de mogelijkheden tot samenwerking. De dag werd geopend door Hein van Asseldonk (vice-voorzitter VO-raad) en Paul Oomens (directeur MBO-raad), die beiden vanuit hun eigen perspectief de noodzaak tot samenwerking benadrukten. In regionale gesprekstafels kwamen vertegenwoordigers van isk en mbo samen tot goede ideeën, zaken die opgelost moeten worden en werden belangrijke vragen opgesteld. Al deze ideeën en vragen zijn 'meegenomen' door de VO-raad, de MBO-raad en LOWAN om hier verder mee aan de slag te gaan. De deelnemers keken terug op een geslaagde en inspirerende dag.

Bronnen

- **HANDREIKING EXAMINERING VAN ANDERSTALIGE MIGRANTEN IN DE INSTELLINGSEXAMENS NEDERLANDSE TAAL IN HET MBO**, Commissie Staatsexamens NT2, T. Bolle, juni 2016
- **RAAMWERK NT2**, BVE-Raad, de Bilt, 2002
- **UITSTROOMPROFIELEN ISK LOWAN**, <https://www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/onderwijs/leerlijnen/>
- **VLUCHTELINGEN EN ONDERWIJS**, naar een efficiëntere organisatie, betere toegankelijkheid en hogere kwaliteit, advies Onderwijsraad, februari 2017

Noten

1. LOWAN is de landelijke organisatie in Nederland die scholen ondersteunt die het eerste onderwijs aan nieuwkomers tussen 12 en 18 jaar verzorgen.
2. Zie www.nro.nl/kb/405-16-507-passend-onderwijs-nieuwkomers-voortgezet-onderwijs/
3. Hierbij kunnen zij bijvoorbeeld gebruikmaken van de resultaatkaarten van het onderdeel ORIËNTATIE OP DE NEDERLANDSE ARBEIDSMARKT (ONA) (verplicht onderdeel inburgering).
4. Voor meer informatie zie www.mbstad.nl.
5. T. Bolle (2010). DRIESLAG TAAL, Praktijkboek taalbeleid Nederlands in het mbo, ITTA. Dit boek biedt twee stappenplannen waarin alle acties richting de realisering van de DRIESLAG TAALBELEID NEDERLANDS beknopt omschreven worden. U vindt daar wat u zou kunnen doen, met wie en waarom. Het eerste STAPPENPLAN TAALBELEID ALS TEAMOPDRACHT biedt een overzicht van het traject van een opleidingsteam: van de ontwikkeling van een taalbeleidsvisie tot het individueel ondersteunen van deelnemers met taalproblemen. In het volgende STAPPENPLAN TAALONTWIKKELING OP DE WERKPLEK worden de stappen uitgewerkt voor de stage- of werkplek.

